

Sygn. akt III PSKP 10/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w O. S.A.
przeciwko P. K.

o zapłatę ryczałtów za noclegi,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 marca 2021 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w W.

z dnia 8 listopada 2018 r., sygn. akt VIII Pa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 8 listopada 2018 r., sygn. akt VIII Pa (...) Sąd Okręgowy w W.
oddalił apelację pozwanego P. K. od wyroku Sądu Rejonowego w W. z 24 maja
2018 r., sygn. akt IV P (...), którym Sąd pierwszej instancji w wyniku skargi o

wznowienie postępowania wniesionej przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w O. S.A. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w W. z 17 maja 2012 r. sygn. akt IV P (...) w ten sposób, że oddalił powództwo P. K. przeciwko Przedsiębiorstwu Komunikacji Samochodowej S.A. w O. o zapłatę ryczałtów za noclegi. W punkcie drugim wyroku Sąd Rejonowy zasądził od pozwanego P.K. na rzecz strony powodowej Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej S.A. w O. kwotę 2740,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 2.700,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Z kolei w punkcie trzecim wyroku, Sąd Rejonowy nakazał pozwanemu P. K., aby zwrócił stronie powodowej Przedsiębiorstwu Komunikacji Samochodowej S.A. w O. wyegzekwowane świadczenie w kwocie 46.010,89 zł. W punkcie czwartym wyroku, nieuiszczone koszty sądowe zostały zaliczone na rachunek Skarbu Państwa.

Strona skarżąca Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej S.A. z siedzibą w O., 23 lutego 2017 r. złożyła skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w W. z 17 maja 2012 r., w sprawie o sygn. akt IV P (...). Zaskarżyła prawomocny wyrok w całości i wniosła o: 1) wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w W. z 17 maja 2012 r. w sprawie o sygn. akt IV P (...) - na podstawie art. 399 § 1 k.p.c. w zw. z art. 401¹ k.p.c., 2) uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w W. z 17 maja 2012 r. w sprawie o sygn. akt IV P (...), w pkt I co do kwoty 46.010,89 zł tytułem zasądzonych na rzecz P. K. ryczałtów za noclegi oraz oddalenie w tym zakresie powództwa przeciwko stronie skarżącej, na podstawie art. 412 § 2 k.p.c.; 3) orzeczenie na podstawie art. 415 k.p.c. o zwrocie na jej rzecz świadczenia w kwocie 46.010,89 zł wyegzekwowanego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w O. A. P., w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym pod sygn. akt KM (...), 4) zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę o wznowienie postępowania, pozwany P. K. wniósł o jej oddalenie w całości oraz o zasądzenie od strony skarżącej na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania skargowego, według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego. W treści uzasadnienia, pozwany w pierwszej kolejności podniósł, że skarga jest nieuzasadniona, albowiem podstawę prawną

uwzględnienia roszczenia o ryczałty za noclegi w spornym okresie może, bowiem stanowić art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 5 k.p., a więc przepisy nie uznane przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją. Zdaniem pozwanego, w rozpoznawanej sprawie, najistotniejsza jest jednak kwestia, czy opisany wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r. (K 11/15) wywiera wpływ na ostateczne zakończenie sporu pomiędzy stronami. Utrata bowiem mocy obowiązującej aktu prawnego, stanowiącego podstawę wydania wyroku, podważa zasadność tego orzeczenia. Konieczna jest zatem w niniejszej sprawie odpowiedź, na pytanie, czy mimo wydania przez Trybunał Konstytucyjnego wskazanego wyroku, nie ma regulacji ustalających prawo pozwanego - kierowcy w transporcie międzynarodowym.

W sprawie ustalono, że strona skarżąca - Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej S.A. w O. na podstawie wpisu do rejestru przedsiębiorców prowadzi działalność gospodarczą, w zakresie, której zajmuje się m.in. transportem drogowym towarów.

Pozwany P. K. był zatrudniony u strony pozwanej w okresie od 30 maja 2000 r. do 30 czerwca 2009 r., początkowo na podstawie umowy o pracę zawartej na okres próbny, a następnie w oparciu o dwie umowy o pracę na czas określony i od 1 kwietnia 2001 r. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony, w pełnym wymiarze czasu pracy, na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego - konwojenta.

Stosunek pracy powoda ustał na mocy porozumienia stron z przyczyn nie dotyczących pracowników (art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn nie dotyczących pracowników - Dz.U. Nr 90, poz. 844 z późn. zm.).

Pozwany był kierowcą z długoletnim doświadczeniem, przed zatrudnieniem u strony skarżącej, pracował na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego. W dniu podjęcia zatrudnienia, pozwany został zapoznany z zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy. Oprócz instruktażu ogólnego, pracownik przeszedł szkolenie stanowiskowe.

Pozwany wiedział jak zostały ukształtowane jego warunki zatrudnienia, w szczególności miał pełną świadomość, że noclegi będzie spędzał w kabinie

pojazdu. Identyczne zasady obowiązywały wszystkich kierowców zatrudnionych u strony skarżącej.

Na polecenie pracodawcy, pozwany wykonywał czynności kierowcy w transporcie krajowym i międzynarodowym. Odbyszał podróże służbowe do krajów zachodnich, m.in. Niemiec, Francji i Hiszpanii. Pozwany podróżował samochodem ciężarowym marki Mann, który był wyposażony w dwie leżanki, dwa fotele dla kierowcy i pasażera, klimatyzację, dodatkowe ogrzewanie postojowe i lodówkę. W czasie podróży pozwany zawsze nocował w kabinie samochodu ciężarowego przekazanego mu przez pracodawcę do wykonywania obowiązków służbowych. W związku z wykorzystywaniem przez powoda kabiny do nocowania, nie ponosił żadnych kosztów ani opłat. Pozwany nigdy nie korzystał z noclegu w motelu lub w hotelu bądź w jakimkolwiek miejscu o podobnym przeznaczeniu i nigdy nie przedstawiał pracodawcy rachunku za tego typu usługi.

W Zakładowym Układzie Zbiorowym Pracy obowiązującym u strony skarżącej, w § 19 ust. 1 wskazano, że: „Kierowcy pojazdów samochodowych wynagradzani są w zakładzie pracy wg formy czasowo - premiowej lub prowizyjnej.”

Zgodnie z § 8 Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy, u strony pozwanej stosuje się następujące dodatki do wynagrodzenia za pracę: za kierowanie brygadą, za pracę w godzinach nadliczbowych, za pracę w godzinach nocnych, za pracę w warunkach szkodliwych i za staż pracy.

W protokole dodatkowym nr 8 z 2 stycznia 2006 r. do Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy, wskazano, iż § 13a ZUZP w ust. 4 stanowić będzie, że: „W zakresie nieuregulowanym w ust. 1-3 stosuje się odpowiednio przepisy Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 z późn. zm.).” W § 13a ust. 1-3 uregulowana została kwestia diet delegacyjnych. W kwestii ryczałtów za noclegi pracodawca odwołał się do przepisów prawa powszechnie obowiązującego.

Ogółem na wypłaty na rzecz pozwanego składało się: wynagrodzenie zasadnicze prowizyjne, dodatek stażowy, dodatek za pracę w porze nocnej, a także

diety za delegacje zagraniczne i krajowe, wynagrodzenie za godziny nadliczbowe i dni wolne od pracy. Pozwany nigdy nie kwestionował wysokości wypłacanego mu wynagrodzenia.

Wyrokiem z 17 maja 2012 r. Sąd Rejonowy w W., sygn. akt IV P (...) zasądził na rzecz P. K. od Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej Spółka Akcyjna w O. kwotę 49.561,47 zł (czterdzieści dziewięć tysięcy pięćset sześćdziesiąt jeden złotych czterdzieści siedem groszy) wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od 11 lipca 2009 r. do dnia zapłaty. Zasądzona kwota obejmowała 3.550,58 zł brutto tytułem wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych, oraz 46.010,89 zł tytułem ryczałtów za noclegi.

P. K. po uzyskaniu tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego klauzulą wykonalności wszczął postępowanie egzekucyjne, prowadzone przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w O. A. P. - sygn. akt Km (...).

W konsekwencji tego, strona skarżąca spełniła zobowiązanie do zapłaty na rzecz pozwanego, w ten sposób, że:

- w dniu 19 października 2012 r. dokonała zapłaty kosztów postępowania w kwocie 2.700,00 zł,

- w dniu 22 października 2012 r. dokonała zapłaty kwoty 47.016, 91 zł, z kwoty głównej, oraz odsetek w kwocie 21.111,00 zł.

Pozwany po rozwiązaniu umowy o pracę ze stroną skarżącą, w dalszym ciągu pracuje, jako kierowca. U obecnego pracodawcy w Niemczech zarabia około 2.200,00 euro, odbiera nocleg w kabinie pojazdu.

W 2012 r. pozwany zorganizował przyjęcie z okazji 18 - tych urodzin syna i zaprosił na nie około 40 osób. Koszt imprezy wyniósł około 5.000,00 zł.

Pozwany udał się na wczasy - dwukrotnie na Chorwację oraz do Hiszpanii. Wraz z małżonką korzystali również z wypoczynku w weekendy, w górach i nad morzem. Pozostałą część należności pozwany przeznaczył na gry w kasynach - około 6.000,00 euro.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z 24 maja 2018 r. (IV P (...)) zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w W. z 17 maja 2012 r. sygn. akt IV P (...) w ten sposób, że oddalił powództwo P. K. przeciwko Przedsiębiorstwu Komunikacji Samochodowej S.A. w O. o zapłatę ryczałtów za

noclegi. W punkcie drugim wyroku Sąd Rejonowy zasądził od pozwanego P. K. na rzecz strony powodowej Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej S.A. w O. kwotę 2.740,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 2.700,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Z kolei w punkcie trzecim wyroku, Sąd Rejonowy nakazał pozwanemu P. K., aby zwrócił stronie powodowej Przedsiębiorstwu Komunikacji Samochodowej S.A. w O. wyegzekwowane świadczenie w kwocie 46.010,89 zł. W punkcie czwartym wyroku, nieuiszczone koszty sądowe zostały zaliczone na rachunek Skarbu Państwa.

Wyrok ten zaskarżył apelacją P. K., zarzucając mu naruszenie art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w zw. z art. 77⁵ § 2, 3, 5 k.p. w zw. z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2012 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej; art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w zw. z art. 77⁵ § 5 k.p.; § 13a ust. 1, ust. 2, ust. 3 i ust. 4 Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w O. S.A.; art. 409 k.c. i art. 410 § 2 k.c.; art. 233 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. oraz art. 233 k.p.c.

Sąd Okręgowy uznał, że apelacja pozwanego nie zasługiwała na uwzględnienie. Sąd drugiej instancji podzielił i przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego.

Sąd odwoławczy wskazał, że nie był uzasadniony zarzut apelującego naruszenia przepisów art. 233 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c.

W ocenie Sądu Okręgowego Sąd pierwszej instancji przeprowadził stosowne postępowanie dowodowe, poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne znajdujące potwierdzenie w zgromadzonym materiale dowodowym, które ocenił zgodnie z obowiązującymi zasadami, wskazał dowody, na których się oparł, a nadto wyjaśnił podstawy prawne wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Ustalenia faktyczne przeprowadzone przez Sąd pierwszej instancji nie odbiegają w zakresie zgodności z obiektywnym, prawdziwym i rzeczywistym stanem. W szczególności ustalenia te nie tylko korespondują ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, ale także nie przekraczają granic swobodnej oceny dowodów, której normy

wyznaczone są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego.

Zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd Rejonowy prawidłowo oparł swoje ustalenia na niezakwestionowanych przez strony dowodach z dokumentów zawartych w aktach osobowych pozwanego, gdyż żadna ze stron nie kwestionowała ich prawdziwości i autentyczności. Sąd Rejonowy również słusznie ocenił zeznania świadków: E. K. i A. K. oraz wyjaśnienia pozwanego i obdarzył je walorem wiarygodności, jedynie w części, w jakiej pozostawały spójne z pozostałymi dowodami.

W ocenie Sądu Okręgowy zarzut odnoszący się do naruszenia art. 227 k.p.c. był chybiony. Artykuł 227 k.p.c. stosowany jest przed podjęciem rozstrzygnięć dowodowych i uprawnia sąd do selekcji zgłoszonych dowodów jako skutku przeprowadzonej oceny istotności okoliczności faktycznych, których wykazaniu dowody te mają służyć. W tym miejscu trzeba podkreślić, iż Sąd Rejonowy słusznie ocenił stan faktyczny ustalony w przedmiotowej sprawie za bezsporny. W istocie bowiem rozstrzygnięcie niniejszego procesu warunkowane było jedynie przesądzeniem powstałych w realiach faktycznych zagadnień prawnych. Sąd drugiej instancji zaznaczył, że sąd nie ma obowiązku uwzględniania każdego zgłoszonego wniosku dowodowego, co więcej – jest zobligowany do pewnej selekcji zaproponowanych środków dowodowych i oceny, czy są one potrzebne i przydatne dla poczynienia ustaleń faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, a nadto do ocen. Oddalenie wniosków dowodowych, czy też pominięcie niektórych dowodów nie może zostać zatem uznane za nieprzeprowadzenie postępowania dowodowego. Nie można bowiem zapominać, iż zgodnie z art. 227 k.p.c., przedmiotem dowodu są jedynie fakty mające dla rozstrzygnięcia istotne znaczenie, a fakty istotne dla rozstrzygnięcia w sprawie Sąd Rejonowy ustalił.

W dalszej kolejności, Sąd Okręgowy wskazał, że zarzuty apelacji, odnoszące się do naruszenia prawa materialnego, również nie zasługiwały na uwzględnienie.

Sąd drugiej instancji obszernie przytoczył stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w wyroku z 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15 i ocenił na tej podstawie, że przepisy kodeksu pracy oraz wydanych na ich podstawie rozporządzeń były niezgodne z Konstytucją RP w zakresie ustalania należności za nocleg odbywany przez kierowcę w transporcie międzynarodowym. Trybunał Konstytucyjny zalecił uregulowanie tej kwestii w sposób adekwatny do charakteru i specyfiki podróży służbowej kierowcy w transporcie międzynarodowym. Do czasu wykonania tego zalecenia przez ustawodawcę odpadły zatem podstawy prawne do obciążania strony powodowej kosztami noclegów strony pozwanej. Innymi słowy z chwilą ogłoszenia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w dzienniku ustaw odpadła materialnoprawna podstawa roszczeń P. K.

Na uwzględnienie nie zasługiwał również zarzut naruszenia przez Sąd pierwszej instancji § 13a ust. 1, 2, 3 i 4 Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w O. S.A., bowiem w świetle przedstawionych powyżej rozważań, wskazany przepis nie może stanowić podstawy do zasądzenia na rzecz skarżącego ryczałtów za nocleg.

Odnosząc się do zarzutu apelacji dotyczącego niezastosowania art. 409 k.c. oraz art. 410 § 2 k.c., w ocenie Sądu Okręgowego, Sąd Rejonowy słusznie uznał, że w świetle zgromadzonego w sprawie materiału, nie ma podstaw do oddalenia żądania zwrotu świadczenia. Ciężar dowodu wykazania okoliczności prowadzących do wyłączenia restytucji spoczywa na wzbogaconym, ponieważ to on wobec roszczenia zubożonego wywodzi ustanie obowiązku zwrotu świadczenia. Należy podkreślić, że z powołanego przepisu wynika obowiązek udowodnienia, a nie jedynie uprawdopodobnienia wystąpienia przesłanek z art. 409 k.c. Zasadniczym celem roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia jest naprawienie w rozsądnych granicach uszczerbku podmiotu, który go doznał, a nie odbieranie korzyści temu, kto ją uzyskał. W ocenie Sądu Okręgowego, w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, pozwany nie udowodnił, że już nie jest wzbogacony. Ponadto należy wskazać, że w świetle utrwalonego orzecznictwa przesłankę zużycia lub utraty korzyści należy rozumieć wąsko. Nie może być bowiem mowy o nieistnieniu wzbogacenia, kiedy wzbogacony uzyskał

jakikolwiek ekwiwalent w związku z wyzbyciem lub zużyciem korzyści. Zawarte w art. 409 k.c. określenia „zużył” i „utracił” odnoszą się przede wszystkim do przedmiotów materialnych. Jednakże zasadne powołanie się na wygaśnięcie obowiązku wydania korzyści wymaga nie tylko udowodnienia jej zużycia, lecz nadto takiego zużycia, które powoduje trwający brak wzbogacenia. Gdy korzyść stanowią sumy pieniężne, nie wystarcza zatem samo ich wyzbycie się, a więc wydatkowanie. Przesłanka ta nie jest spełniona w sytuacji, gdy wzbogacony zużył wprawdzie pierwotną korzyść, lecz nabył za nią inne mienie albo zaoszczędził konieczne wydatki, które musiałby pokryć ze swojego majątku, np. spłacił dług. W takich sytuacjach wzbogacenie istnieje nadal i odpowiada wartości uzyskanego mienia albo zaoszczędzonego wydatku.

W ocenie Sądu Okręgowego, zarzut apelacji odnoszący się do art. 410 § 2 k.c. był niezasadny. Zawarta została w nim definicja „świadczenia nienależnego”. W ocenie Sądu Okręgowego niezasadne jest ustalenie czy przyznane ryczałty za noclegi, w świetle stanu faktycznego są świadczeniem nienależnym. Sąd zwrócił uwagę na dyspozycję art. 410 § 1 k.c., zgodnie z którą przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego. Użycie przez ustawodawcę sformułowania „w szczególności”, oznacza że przepisy tytułu V działu II Księgi trzeciej kodeksu cywilnego, odnoszą się również do obowiązku zwrotu świadczenia, które było podstawą bezpodstawnego wzbogacenia, lecz nie można mu przypisać cechy nienależności. W efekcie powołane przepisy znajdują zastosowania zarówno do świadczeń należnych, jak i nienależnych.

Powyższy wyrok skargą kasacyjną zaskarżył P. K. w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. naruszenie prawa materialnego tj:

a) art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w zw. z art. 77⁵ § 2, § 3, § 5 k.p. w zw. z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne uznanie, że przepisy te stanowiły podstawę zasądzenia na rzecz pozwanego P. K. należności z tytułu ryczałtów za noclegi, pomimo iż w czasie orzekania przez Sąd

Rejonowy w W. 17 maja 2012 r. przepis powyższego rozporządzenia jeszcze nie obowiązywał;

b) art. 77⁵ § 5 k.p., art. 77⁵ § 5 k.p. w zw. z art. 2 pkt 7 i art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców, poprzez ich niezastosowanie i w konsekwencji oddalenie apelacji P. K., pomimo iż przepisy te nie zostały uznane przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją i stanowią podstawę prawną orzekania o ryczałcie za noclegi kierowców w podróży służbowej, a nadto Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy dla Pracowników Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w O. S.A. (obowiązujący w okresie objętym żądaniem P. K. co do zwrotu ryczałtów) w § 13a wskazywał, że (ust. 1) pracownikowi z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju przysługują należności na pokrycie kosztów wg zasad określonych w ust. 2, ust. 3 i ust. 4, podczas gdy Układ Zbiorowy w ust. 4 stanowi, że: w zakresie nieuregulowanym w tym Układzie stosuje się odpowiednio przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236 poz. 1991 z póź. zm.);

c) § 13a ust. 1, ust. 2, ust. 3 i ust. 4 Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w O. S.A. (obowiązującego w okresie objętym żądaniem pozwu co do zwrotu ryczałtów), poprzez niewłaściwe przyjęcie, że postanowienie tego Układu w ust. 4 nie daje podstaw do dochodzenia przez P. K. należności z tytułu ryczałtów za noclegi na podstawie przepisów Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 z póź. zm.), mimo iż zgodnie z tym Rozporządzeniem należność z tytułu ryczałtów za noclegi pozwanemu przysługuje a tym samym istniała podstawa prawna

zasądzenia na rzecz pozwanego łącznej kwoty 46.010,89 zł tytułem ryczałtów za noclegi za okres dochodzony pozwem i oceny tej nie zmienia zakresowy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r. (K 11/15);

d) art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego (dalej rozporządzenie Nr 561/2006), poprzez jego błędną wykładnię, ustalając, że powyższy przepis uprawnia pracodawców do niewypłacania pracownikom ryczałtu za nocleg, podczas gdy powyższy przepis pozwala na wykorzystanie przez kierowcę w samochodzie dobowego (dziennego) odpoczynku, przy spełnieniu warunków określonych w art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr 561/06, natomiast nie oznacza zapewnienia mu przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z 2002 r.,

e) art. 409 k.c. i art. 410 § 2 k.c., poprzez ich niezastosowanie i przyjęcie, że nie ma podstaw dla oddalenia żądania zwrotu świadczenia, albowiem pozwany w żaden sposób nie udowodnił, że wydatków na hazard i podróże nie był w stanie ponieść z własnych oszczędności i nie udowodnił, że wydatki te faktycznie poniósł, zwłaszcza za pomocą dowodów z dokumentów;

2. Obrazę przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:

a) art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c. i 386 § 4 k.p.c. w wyniku nierozpoznania zarzutów pozwanego i nieustosunkowania się do nich w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, a także sporządzenie uzasadnienia, z którego nie wynika, na jakiej podstawie Sąd oddalił apelację pozwanego, a w konsekwencji nierozpoznanie istoty sprawy, a w szczególności:

a. nie wyjaśnienie przez Sąd drugiej instancji dlaczego nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia przez Sąd pierwszej instancji § 13a ust. 1, ust. 2, ust. 3 i ust. 4 Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w O. S.A., sprowadzając wyjaśnienie Sądu jedynie do lakonicznego stwierdzenia, że „wskazany przepis nie może stanowić podstawy do zasądzenia na rzecz skarżącego ryczałtów za nocleg”,

b. niedoniesienie się przez Sąd drugiej instancji do bogatego orzecznictwa Sądu Najwyższego, które ukazało się już po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 24 listopada 2016 r., K 11/15, z którego wynika, że, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie

zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p., a zatem kierowcy w podróży służbowej przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową, w tym pokrycie kosztów noclegu.

W związku z powyższym skarżący wniósł o:

1. uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie
 2. uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku oddalenie skargi o wznowienie postępowania w całości,
 3. zasądzenie od strony powodowej na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych;
 4. wyznaczenie rozprawy,
 5. przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.
- Strona powodowa nie składała odpowiedzi na skargę kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej okazały się uzasadnione w stopniu wskazującym na konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku.

Na podstawie art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania.

W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że mimo wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15, nadal aktualne pozostaje orzecznictwo Sądu Najwyższego, w którym Sąd ten stanął na stanowisku, że zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery

budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) oraz przepisów rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167), bowiem to na pracodawcy spoczywa powinność zabezpieczenia odpowiednich warunków noclegowych w podróży służbowej. Obowiązek ten może zostać zrealizowany w dwojaki sposób. Po pierwsze, przez zorganizowanie warunków umożliwiających odpoczynek, po drugie, przez ustanowienie ryczałtu w wysokości dającej możliwość zrealizowania tej potrzeby we własnym zakresie (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, OSNP 2014 nr 12, poz. 164; wyrok Sądu Najwyższego z 17 maja 2017 r., II PK 106/16, LEX nr 2306361; wyrok Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2018 r., II PK 3/17, LEX nr 2530649; wyrok Sądu Najwyższego z 13 marca 2018 r., I PK 360/16, LEX nr 2508180; wyrok Sądu Najwyższego z 19 grudnia 2017 r., I PK 317/16, LEX nr 2473798). Ponadto, warto również zwrócić uwagę na wyrażoną w orzecznictwie tezę, zgodnie z którą sam nocleg w kabinie pojazdu, nawet o podwyższonym standardzie, nie niweczy automatycznie zasadności żądania zasądzenia ryczałtów w związku z podróżą służbową, a może co najwyżej wpłynąć na jego wysokość (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 1 marca 2018 r., I PK 330/16, LEX nr 2508179).

Ponadto należy podkreślić, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, konsekwencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15, jest utrata aktualności uchwały Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164) w zakresie, w jakim wskazywała ona, że postanowienia zakładowych przepisów prawa pracy regulujących kwestię świadczeń należnych kierowcom zatrudnionym w transporcie międzynarodowym z tytułu podróży służbowych nie mogą przewidywać świadczeń w wysokości niższej niż przewidziane w aktach wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. Po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie stosuje się wprawdzie art. 21a ustawy z 2004 r. o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p. w przypadku, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 8 marca 2017 r., II PK

409/15, LEX nr 2306366 oraz II PK 410/15, LEX nr 2306367). Sąd Najwyższy wskazywał również wielokrotnie w swoim aktualnym orzecnictwie, że ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.) poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) oraz w § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. poz. 167). Jeżeli jednak pracodawca nie ustali wysokości ryczałtu, albo wyraźnie i jednoznacznie wykluczy jego wypłatę, wówczas przed pracownikiem otwiera się droga dochodzenia ryczałtu za nocleg w wysokości wynikającej z rozporządzeń wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 28; wyroki Sądu Najwyższego: z 13 grudnia 2017 r., III PK 149/16, LEX nr 2435631; z 13 grudnia 2017 r., III PK 6/17, LEX nr 2428244; z 19 grudnia 2017 r., I PK 249/16, LEX nr 2440465; z 1 marca 2018 r., I PK 330/16, LEX nr 2508179 oraz I PK 331/16, LEX nr 2486197). Pamiętać również należy, że pojęcie zwrotu kosztów podróży obejmuje: diety, zwrot kosztów przejazdów i dojazdów, noclegów i innych wydatków, określonych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych potrzeb. Stąd użyte przez ustawodawcę w art. 77⁵ § 3 k.p. sformułowanie „na pokrycie kosztów podróży” ma szeroki kontekst i obejmuje wszelkie koszty (należności), których rekompensaty może oczekiwać pracownik. Podstawowym kosztem, związanym z podróżą służbową, jest koszt noclegu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2018 r., I PK 310/16, LEX nr 2459716).

W niniejszej sprawie Sąd drugiej instancji naruszył przepisy postępowania podniesione w skardze kasacyjnej, bowiem w zaskarżonym wyroku poza obszernym przytoczeniem motywów orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

wskazanego powyżej, praktycznie w ogóle nie odniósł ich do realiów niniejszego postępowania, w szczególności zignorował on istotne ustalenia faktyczne i treść dokumentów zgromadzonych w sprawie. Ponadto, Sąd Okręgowy zupełnie pominął, częściowo przytoczone powyżej, orzecznictwo Sądu Najwyższego, które ukazało się już po wydaniu wyroku przez Trybunał Konstytucyjny i wskazuje precyzyjnie, w jaki sposób należy dokonywać wykładni przepisów dotyczących świadczeń z tytułu podróży służbowych kierowców przy uwzględnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że Sąd drugiej instancji całkowicie pominął postanowienia, obowiązującego u pracodawcy w okresie objętym roszczeniem skarżącego, Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w O. S.A., który w § 13a ust. 1, ust. 2, ust. 3 i ust. 4 odnosił się do świadczeń przysługujących pracownikom z tytułu podróży służbowych, odsyłając w tym zakresie do przepisów Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju. Sąd Okręgowy w żaden sposób nie wyjaśnił przy tym, czemu postanowienia układu zbiorowego nie mogą stanowić podstawy przyznania skarżącemu ryczałtów za noclegi. Niezrozumiałe jest odesłanie do „przedstawionych powyżej rozważań”, bowiem Sąd nie sprecyzował, o jakie rozważania chodzi, można się jedynie domyślić, że chodzi o rozważania oparte na wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Tymczasem z tego wyroku w żaden sposób nie wynika, aby pracodawca nie mógł przyznać świadczeń z tytułu podróży służbowych w obowiązującym regulaminie pracy/wynagradzania, czy też uzgodnić ich przyznania w zakładowym układzie zbiorowym pracy. Nie wynika z niego również, aby przyznanie takich świadczeń i określenie ich wysokości nie mogło nastąpić przez odesłanie do przepisów rozporządzeń przewidzianych dla pracowników sfery budżetowej. Przeciwnie, w rezultacie przytoczonego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego fakt uregulowania kwestii świadczeń należnych kierowcom z tytułu podróży służbowych w wewnętrzzakładowych źródłach prawa pracy ma kluczowe znaczenie, bowiem w zasadzie wyłącza możliwość

poszukiwania podstawy dla przyznania takich roszczeń w aktach prawa powszechnego, przewidzianych dla pracowników sfery budżetowej.

Brak jest natomiast jakiejkolwiek podstawy dla uznania, że pracodawca nie może sam zdecydować (lub uzgodnić ze związkami zawodowymi), że świadczenia należne kierowcom z tytułu podróży służbowych ustalone będą na podstawie rozporządzeń, które wprost nie znajdują zastosowania dla kierowców, bowiem zostały wprowadzone dla pracowników budżetowych. Należy w takiej sytuacji przyznać prymat autonomii woli stron stosunku pracy i jeżeli pracodawca decyduje albo godzi się na stosowanie przepisów rozporządzeń wykonawczych, to brak jest podstaw dla podważenia jego woli.

Sąd Okręgowy rozpoznając sprawę ponownie weźmie zatem pod uwagę aktualny dorobek orzecznictwa dotyczącego ryczałtów za noclegi kierowców, jak również dokona ponownej analizy stanu faktycznego niniejszej sprawy i zebranych w sprawie dowodów, po czym rozstrzygnie niniejszą sprawę. Następnie zaś właściwie uzasadni wydany wyrok, precyzyjnie wyjaśniając motywy leżące u podstaw rozstrzygnięcia, a nie jedynie powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego i lakoniczne, szczątkowe wręcz, ogólne i niepodparte konkretnymi argumentami oceny twierdzeń strony skarżącej.

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji, zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.